

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Колодчин Д. В.

*доцент кафедри управління безпеки, правоохоронної
та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

З огляду на предмет дослідження варто наголосити, що з часу появи та фіксації у світі порушень прав засуджених у місцях несвободи з'явилася необхідність універсальних, єдиних стандартів для захисту їх прав. Згодом міжнародним співтовариством ця потреба була реалізована та втілена у низці міжнародно-правових документів, що закріпили загальні правила, рекомендації та принципи поведіння із засудженими у місцях несвободи. Водночас міжнародні стандарти встановили межу, за яку державі, при поводженні із засудженими, виходити заборонено.

Україна як член ООН, Ради Європи та ряду інших авторитетних міжнародних організацій керується закріпленим у її Основному Законі положенням – що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1]. Варто також зазначити, що ратифікація Україною ряду міжнародних документів надала можливість імплементувати міжнародні стандарти по захисту прав засуджених у національне законодавство, зокрема, у кримінально-виконавче.

Водночас, міжнародні стандарти діляться на норми обов'язкового права та норми «м'якого права». До перших відносяться міжнародні договори, що ратифіковані Верховною Радою України та відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства й підлягають обов'язковому застосуванню у практичній діяльності. До норм «м'якого права» або ті, що не мають обов'язкового статусу, належать стандартні правила, керівні принципи, спостереження, дослідження впливових міжнародних організацій, що носять рекомендаційний характер, але за своєю природою є важливим для дотримання кожною державою [2, с. 3].

Тут варто підтримати позицію зарубіжного вченого В.О. Уткіна, який висловив припущення, що реалізація таких необов'язкових рекомендаційних положень міжнародних актів в кожній державі обумовлена її специфічними соціально-економічними, політичними, національними, географічними та іншими умовами [3, с. 89].

Разом з тим українська дослідниця Н.В. Рябих стверджує, що міжнародні стандарти поведінки із засудженими не дають визначення досліджуваному поняттю, залишаючи державі право за собою наповнювати його тим переліком правообмежень, які вона вважає за доцільним. Водночас міжнародні нормативно-правові акти встановлюють межі правообмежень, які складають та складатимуть поняття ізоляції засудженого [4, с. 178].

Між тим, зарубіжний вчений П.Г. Пономарьов пропонує власну класифікацію міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених за наступними критеріями: 1) за масштабом дії; 2) за спеціалізацією; 3) за ступенем обов'язковості для держав учасниць [5, с. 26].

Враховуючи той факт, що у науковій літературі існує більш широкий поділ міжнародних стандартів, який, крім універсальних, регіональних, передбачає: спеціальні міжнародні стандарти поведінки із засудженими до позбавлення волі; міжнародно-правові документи щодо застосування смертної кари; міжнародно-правові стандарти при покараннях та інших кримінально-правових заходах, не пов'язаних із позбавленням волі.

Зокрема, на думку вітчизняних вчених О.І. Богатирьової, А.Л. Колодчиної міжнародні стандарти у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи – це прийняті або схвалені відповідними міжнародними організаціями гарантії, принципи, правила, рекомендації і норми, що визначають порядок та умови їх застосування в місцях несвободи Міністерства юстиції України, і законодавчо закріплені у національному законодавстві [6, с. 164–165].

З огляду на вищевикладене робимо висновок, що найбільше за формою юридичного вираження серед міжнародних стандартів, які стосуються захисту прав засуджених у місцях несвободи є саме стандартні правила, конвенції та зводи принципів, які відносяться до універсальних і спеціальних міжнародних стандартів.

Серед проблем застосування міжнародних стандартів, які стосуються захисту прав засуджених у місцях несвободи варто виділити: невідповідність місць несвободи міжнародним стандартам виконання і відбування засудженими покарання, що в свою чергу найчастіше засуджені звертаються зі скаргами до Європейського суду з прав людини; порушення персоналом місць несвободи прав і законних інтересів засуджених, що створює передумови вчинення засудженими в місцях несвободи нового кримінального правопорушення; неоднозначне тлумачення адміністрацією місць несвободи міжнародних стандартів, які стосуються захисту прав засуджених, що викликає з боку громадських організацій зауваження про їх правильне застосування тощо.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Сенджем Джеймс, Октіган Майкл Онлайн-курс для персоналу уповноважених органів з питань пробації. Білоцерківський центр ПКП ДКВС України, 2019. 208 с.
3. Уткін В. О. Міжнародні стандарти кримінально-виконавчої діяльності та стереотипи їх сприйняття. *Кримінальна юстиція: Russian Journal of Criminal Law*. 2016. № 2 (8). С. 89–96.
4. Рябих Н. В. Міжнародно-правові стандарти у галузі захисту прав осіб, засуджених до позбавлення волі. *Форум права*. 2016. № 2. С. 175–179. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_28.pdf
5. Пономарьов П. Г. Міжнародно-правові стандарти поводження з ув'язненими і національні варіанти їх реалізації : навч. посіб. Рязань, 1994. 112 с. С 26.
6. Колодчина А.Л., Богатирьова О.І. Прокуратура як суб'єкт реалізації Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи/ за заг. ред доктора юридичних наук, професора І.Г. Богатирьова. Київ : ВД «Даконр», 2021. 198 с. С 164–165.

КЛАСИФІКАЦІЯ РІЗНОВИДІВ НАСИЛЬСТВА В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Михайлик О. Г.

*доктор юридичних наук, професор кафедри правоохоронної та
антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

З огляду на окреслену проблематику важливо зауважити, що в основу побудови наукового дослідження лягла авторська класифікація різновидів насильства в місцях несвободи в Україні (насильство до засуджених з боку засуджених; насильство до персоналу з боку засуджених; насильство персоналу до засуджених), що відображає самобутній методологічний підхід та є складовою частиною запропонованої системи (загальносоціальних, спеціально-кримінологічних, індивідуально-профілактичних) заходів запобігання насильству в місцях несвободи.